

KVALITETA UVEZENOG POLJOPRIVREDNOG SJEMENA PRAKTIČNA ISKUSTVA

Ž. ROSANDIĆ,¹⁾ Nada JAKLENEC,²⁾ Izlaganje na znanstvenom skupu
Marija MARIČEK³⁾ Primljeno: 20. 12. 1993.

Proizvodnja bilo koje poljoprivredne kulture počinje pripremom tla za sjetvu i sjetvom. Postojeći propisi nas obvezuju da sijemo za vlastite potrebe ili stavljamo u promet zdravo sjeme ili zaraženo samo do dopuštenog postotka, određene kvalitete i za neke kulture tretirano odgovarajućim fungicidom.

Člankom 27. Zakona o poljoprivrednom sjemenu i poljoprivrednom sadnom materijalu NN 50/88. određeno je, da se kvaliteta poljoprivrednoga sjemena utvrđuje prije stavljanja u promet odnosno upotrebe, a članak 36. ovoga Zakona dozvoljava proizvodnju i upotrebu sortnog poljoprivrednog sjemena svih kategorija proizvedenog za vlastite potrebe ili promet u skladu sa odredbama ovog Zakona.

Članak 8. stav 1. i 2. Zakona o zaštiti bilja od bolesti i štetočina koje ugrožavaju cijelu zemlju NN 53/91 određuje da, za proizvodnju bilja ne smiju se upotrebljavati ni stavljati u promet sjeme i sadni materijal koji su zaraženi karantenskom biljnom bolesti ili štetočinom. Sjeme i sadni materijal ne smiju se upotrebljavati niti stavljati u promet ni ako su zaraženi određenom ekonomski štetnom biljnom bolesti ili štetnikom u postotku većem od postotka što ga za pojedine vrste bilja odredi nadležni Ministar.

Vrste sjemena što ih odredi Ministar, prije stavljanja u promet ili prije upotrebe za vlastitu proizvodnju moraju biti podvrgnute dezinfekciji odnosno dezinskciji.

Sjetvom i prometom sjemena predhodno neutvrđene kvalitete koje može biti i zaraženom u postotku većem od dopuštenog, ne samo da kršimo zakonske odredbe, već ćemo imati u proizvodnji:

1. loš start,
2. slabe i neujednačene sklopove
3. urodi će biti manji i loše kvalitete,
4. povećat ćemo zarazu tla mikozama i korovima,
5. povećat ćemo troškove zaštite,
6. a ukoliko je takovo sjeme iz uvoza mogu se raširiti novi patotipovi ekonomski značajnih patogena ili čak karantenske bolesti ili štetnici.

Poljoprivredna inspekcija ima uz ostalo i zadaću kontrola proizvodnje, usk-

¹⁾ RH 41000 Zagreb, Gradski poljoprivredni inspektorat Grad Zagreb

²⁾ RH 41000 Zagreb, Gradski poljoprivredni inspektorat Grad Zagreb

³⁾ RH 41000 Zagreb, Gradski poljoprivredni inspektorat Grad Zagreb

ladištenju, prometa i upotrebe poljoprivrednog sjemena, uzimati uzorke, zabraniti promet i upotrebu sjemena loše kvalitete, narediti njegovo uništenje i nadzirati postupak uništenja, prikupljati podatke od odgovornih osoba, svjedoka, vještaka i drugih osoba za utvrđivanje činjeničnog stanja na osnovi Zakona o poljoprivrednom sjemenu... i Zakona o zaštiti bilja..., a Zakonom o sustavu državne uprave NN 75/93 dužna je podnijeti prijavu nadležnom državnom tijelu o zatečenoj nezakonitosti, a ukoliko ne poduzme spomenute radnje odgovorna je za učinjen propust.

U svom radu inspektori nailaze na čitav niz nepravilnosti i poteškoća.

Nabrojimo samo neke od njih:

1. U Hrvatskoj je registriran vrlo velik broj poduzeća (govori se i o broju od preko 2000) koji imaju u svojoj djelatnosti odobrenje za promet roba na veliko i malo, uvoz - izvoz svega osim streljiva, oružja, otrova i lijekova.

Na osnovi takove registracije velik broj poduzeća upustio se u promet i uvoz poljoprivrednoga sjemena bez ikakvog upozorenja na pridržavanje odredbi Zakona o poljoprivrednom sjemenu.

- Sjedište takovih poduzeća prijavljeno je većinom na adresu stana bez istaknute oznake naziva poduzeća,

- Nemaju odgovarajućih skladišta. - U njima nisu zaposlene stručne osobe.

2. Poseban problem predstavlja uvoz sjemena jer:

- uvozi se kasno kad sjeme treba sijati, - dokumentacija koja prati uvežene pošiljke je nepotpuna i bez propisanih podataka,

- analize sjemena traju po međunarodnim utvrđenim metodikama od 10-30 dana,

- deklaracija za uvezeno sjeme često puta je papir bez vrijednosti da bi se zadovoljila forma,

- kad već uvezena sjemenska roba prođe hrvatsku granicu nema praktične mogućnosti zaustaviti stavljanje u promet sjemena loše kvalitete,

- do mjeseca travnja 1993. godine novčane kazne bile su smiješno male, no danas su od 200 - 19.000 DEM u dinarskoj protuvrijednosti.

Napominjemo da je za kvalitetu uvezenog poljoprivrednog sjemena odgovoran uvoznik, a ne izvoznik - proizvođač sjemena. Prema čl. 34. Zakon o poljoprivrednom sjemenu "Uvezeno polj. sjeme može se staviti u promet samo ako se radi o odobroj odnosno utvrđenoj sorti i ako ima deklaraciju i uvjerenje o čistoći sorte izdane od ovlaštenog organa odnosno organizacije zemlje izvoznice. Uvoznik odgovara za kvalitetu uvezenog polj. sjemena".

Članak 22. Zakona o zaštiti bilja... određuje da, "Sjeme iz uvoza podliježe utvrđivanju zdravstvenog stanja prije deklariranja i stavljanja u promet ili prije upotrebe za vlastite potrebe."

Suvišno je naglašavati da uvezeno sjeme mora odgovarati našim pravilnicima bez obzira kakvi zakonski propisi vrijede u zemljama iz kojih se sjeme uvozi, što nas obvezuje čl. 40. Pravilnika o zdravstvenoj kontroli bilja u prometu preko

državne granice "U pošiljkama sjemena i sadnog materijala koje se uvoze prisustvo ekonomski štetnih biljnih bolesti i štetnika ne može biti veće od onog koje je određeno propisima za iste vrste sjemena i sadnog materijala u unutrašnjem prometu".

Dakle, prije stavljanja u promet treba utvrditi kvalitetu i zdravstveno stanje, tada bi podaci u deklaraciji odgovarali pravom stanju i u promet bi dolazilo zdravo i kvalitetno sjeme.

Gore navedeno ilustrirat ćemo na primjeru uvoza lučice domaće proizvodnje sorte Hiduro i Holandski žuti.

Kontrolom je utvrđeno, da uvezena lučica uglavnom ima prateću dokumentaciju.

Međutim iz istih nije vidljiva kvaliteta i zdravstveno stanje uvezene lučice te se smatra da nema deklaracije ni uvjerenje o čistoći sorte u skladu sa čl. 34. Zakona o polj. sjemenu.

Sjemenska lučica crvenog luka proizvedenog u Hrvatskoj praćena je u toku proizvodnje u polju po ovlaštenim institucijama i posjeduje svjedodžbu o zdravstvenom stanju poljoprivrednih usjeva... ali nemaju laboratorijsku analizu kvalitete sjemena i zdravstvenog stanja, unatoč toga je proizvođač odnosno dorađivač izdao deklaraciju bez tih podataka.

Na osnovi uzetih uzoraka fitopatološke analize za uvezenu lučicu pokazale su slijedeće rezultate:

1. Uzorak - Botrytis spp - 14%
- Fusarium spp - 32%
- Penicillium spp - 99%

2. Uzorak - Fusarium spp - 7%
- Penicillium spp - 100%

3. Uzorak - Botrytis spp - 2%
- Fusarium spp - 5%
- Penicillium spp - 100%

4. Uzorak - Botrytis spp - 30%
- Fusarium spp - 2%

5. uzorak - Botrytis spp - 26,5%
- Fusarium spp - 11%
- Penicillium spp - 95%

6. Uzorak - Botrytis spp - 20%
- Fusarium spp - 7%
- Penicillium spp 95%

a rezultati fitopatološke analize za dva uzorka lučice iz proizvodnje u Hrvatskoj su:

1. Uzorak - Fusarium spp - 36%
- Botrytis spp --
- Penicillium spp - 83,5%

2. Uzorak - Fusarium spp - 50,5%
- Botrytis spp --
- Penicillium spp - 98,5%

Rezultati fitopatološke analize pokazali su da je uvezena sj. lučica crvenog luka zaražena sa 3-16 puta većim % *Fusariuma* i sa 3-15 puta većim postotkom *Botrytis* od dozvoljenog. Pravilnikom o obaveznom zdravstvenom pregledu usjeva i objekata, sjemena i sadnog materijala (NN 53/91) za lučicu u prometu dopušten je postotak zaraze

- za *Botrytis* spp - 2%
- za *Fusarium* spp - 2%

Rezultati fitopatološke analize za lučicu proizvedenu u Hrvatskoj pokazali su, da ista nije zaražena *Botrytisom* ali je zaražena sa visokim postotkom *Fusariuma*.

Potrebno je naglasiti da u postojećem propisu nisu navedene mnoge bolesti koje prate sjemenski materijal, tako npr. za napred spomenutu lučicu nema dopuštenog postotka ni za *Penicillium*, a u uzorcima je nađena zaraza 95 - 100%.

Ovdje smo opisali samo lučicu crvenog luka, jer smo od istih uzeli uzorke, međutim slična situacija je sa krumpirom, lukovicama cvijeća i dr.

ZAKLJUČCI

Na osnovi utvrđenog činjeničnog stanja i zapažanja ove inspekcije može se zaključiti da je potrebno:

1. Revidirati broj pravnih subjekata koji se bave uvozom poljoprivrednog sjemena u svezi ispunjavanja uvjeta za obavljanje te djelatnosti reguliranih Zakonom o poljoprivrednom sjemenu i poljoprivrednom sadnom materijalu.
2. Povećati broj poljoprivrednih inspektora i osigurati sredstva za uzimanje uzoraka kao i druge uvjete za rad na području cijele Hrvatske jer ima općina koje nemaju popunjeno mjesto polj. inspektora (Split i dr.),
3. Uvoznik treba pravovremeno ugovoriti uvoz za sjemensku robu koja odgovara propisima Republike Hrvatske,
5. Kod donošenja novih propisa o sjemenu i zaštiti bilja trebalo bi izvršiti usporedbu naših propisa sa drugim zemljama i vidjeti da li su kriteriji u našim propisima prestrogi, zatim staviti odredbu da se pošiljka sjemena ne može uvesti ako nije utvrđeno zdravstveno stanje od međunarodno ovlaštene znanstvene organizacije, umjesto odredbe članka 22. stava 4. Zakona o zaštiti bilja od bolesti i štetočina koje ugrožavaju cijelu zemlju (NN 53/91) koja glasi: "Sjeme iz uvoza podliježe utvrđivanju zdravstvenog stanja prije deklariranja i stavljanja u promet ili prije upotrebe za vlastite potrebe" time bi se skratio rok uvoza, a istovremeno da se ne isključuje provjera i uzimanje uzoraka kod nas.

Uvesti odredbu o obvezi ovlaštenih institucija za ispitivanje kvalitete i zdravstvenog stanja sjemena da izvjeste nadležnu poljoprivrednu inspekciju o rezultatima analize sjemena koje ne udovoljavaju propisu, da isto ne bi završilo u prometu kao sjemenska roba.